

Llibertat, amnistia...

1 i 8 de febrer de 1976

L'Assemblea de Catalunya agrupà la gran majoria de l'oposició democràtica catalana, partits, sindicats i entitats socials i culturals, a més de nombrosos artistes, intel·lectuals i professionals de diversos àmbits, amb l'objectiu comú de la recuperació de les llibertats socials, polítiques i nacionals. Fundada el 7 de novembre de 1971 a l'església de Sant Agustí —situada a la plaça del mateix nom, al carrer de l'Hospital—, l'Assemblea de Catalunya, des de la més estricta clandestinitat, esdevindria la plataforma unitària per excel·lència de la lluita anti-franquista durant els darrers anys de la dictadura, amb una sèrie d'accions reivindicatives de gran repercussió.

Les reivindicacions de l'Assemblea de Catalunya sintetitzades amb un lema que esdevindria cèlebre: *Amnistia!* Foto: Robert Ramos.

Llibertat, amnistia...

En morir el general Franco, el 20 de novembre de 1975, s'inicià un procés d'adaptació del règim a les noves circumstàncies. Com el mateix dictador havia previst, dos dies després fou succeït per Juan Carlos de Borbón, que d'aquesta manera esdevingué el rei Joan Carles I, d'acord amb la *Ley de sucesión en la jefatura del Estado* aprovada el 1947. Espanya es disposava a passar d'estat feixista a monarquia constitucional, mutació que passaria a la història amb el nom de *transició*, una evolució que els jerarques del règim, com Manuel Fraga, procurarien que no fos una *ruptura*, l'altra paraula clau del període.

Per a l'oposició democràtica catalana, però, hi havia un pas previ i ineludible: l'amnistia total dels més de sis-cents presos polítics que hi havia en aquell moment. Amb aquesta demanda, el mes de gener de 1976 l'Assemblea de Catalunya decidí convocar la ciutadania a una manifestació cívica, tot i que, per la seva condició clandestina, hagué de recórrer al paraigua legal de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB).

La FAVB, però, no podia prendre una decisió de tanta transcendència sense fer-ho en assemblea i, davant la impossibilitat material de convocar-la, s'optà per fer-ho a títol personal. Tots els

membres de la junta van signar la petició, un acte no exempt de risc, juntament amb nombroses personalitats de diversos àmbits socials i polítics: col·legis professionals, entitats cíviques, culturals i religioses, universitat, moviment sindical, artistes, intel·lectuals i membres de l'Assemblea de Catalunya i el Consell de Forces Polítiques de Catalunya, organisme format per una desena de partits. Finalment van ser cent seixanta les persones que van signar l'escrit, en què se sol·licitava autorització per a una manifestació proamnistia, a celebrar diumenge 1 de febrer de 1976. La sol·licitud concretava el *Salón*

manifestació ciutadana
per a
L'AMNISTIA

El diumenge dia 1 de febrer de 1976

Recorregut: Arco de Triunfo - Ronda de San Pedro
- Plaza de Urquinaona - Plaza de Catalunya

Inici de la manifestació: a les 12 hores del migdia

Lloc de concentració: Salón Víctor Pradera, des de les 11 hores

CIUTADÀ

expressa amb la seva assistència la voluntat d'una convivència democràtica

Faltava l'espai per a més frases. Pagament amb qualsevol mètode d'intercanvi. © 1976 La Tribuna SRA, S.A., L'101. Any d'edició: juliol del 1976. C-14

Llibertat, amnistia...

La capçalera de la manifestació proamnistia al passeig de Sant Joan, el matí de l'1 de febrer de 1976. S'hi poden veure, entre altres, Ferran Garcia Fària, Lluís Maria Xirinacs, Joan Raventós i Francesc Pi de la Serra. Foto: Robert Ramos.

de Víctor Pradera (actualment, passeig de Lluís Companys) com a lloc de concentració, d'onze a dotze del matí, hora en què s'iniciaria el recorregut per la Ronda de Sant Pere fins a la plaça de Catalunya, on la manifestació es dissoldria a la una.

Tot i les garanties que la marxa seria pacífica i silenciosa, amb servei d'ordre i assistència mèdica a càrrec dels mateixos organitzadors, el governador civil, Salvador Sánchez-Terán, denegà el permís —per previsibles alteracions de l'ordre públic— i també prohibí que els sol·licitants es reunissin per adoptar solucions alternatives.

Davant la negativa governamental, els promotors assumiren el risc de mantenir la convocatòria, àmpliament difosa per tots els mitjans al seu abast. En aquestes condicions s'arribà a l'1 de febrer de 1976, diumenge, un dia relativament fred —al voltant dels vuit graus a primera hora del matí—, humit i parcialment ennuvolat, a joc amb els uniformes de color gris del gran contingent de policia que ocupava l'indret fixat per a la concentració, amb abundant material antiavalot. Les primeres càrregues es produïren a quarts d'onze davant del palau de Justícia, amb llençament de bales de goma i gasos lacrimògens per impedir la formació de grups gaire nombrosos.

Llibertat, amnistia...

La policia es disposa a carregar contra els manifestants asseguts, en una fotografia editada per Convergència Socialista de Catalunya.

Simultàniament, el gruix dels manifestants s'havia anat concentrant a la zona alta del passeig de Sant Joan, tram que aleshores era anomenat del General Mola, entre la Diagonal (dedicada encara al *Generalíssimo Franco*) i la Travessera de Gràcia, d'acord amb una nova cita comunicada per l'eficaç sistema del boca-orella. Grups i grupets procuraren dissimular la seva presència, fins que pocs minuts després de les onze se sentiren els primers aplaudiments. Era el senyal que tothom esperava, amb una barreja de neguit i desig. Molts dels signants passaren a la part central del passeig, s'agafaren fortament dels braços, com mostra la fotografia de la pàgina anterior, i formaren la capçalera. Al darrere, com sorgits del no res, s'hi concentraren diversos milers de persones, amb algunes pancartes i unes quantes banderes catalanes amb el lema d'amnistia. La manifestació es posà en marxa, compacta i silenciosa, però amb prou feines pogué recórrer un parell de cantonades, perquè a l'alçada del carrer del Rosselló fou interceptada per la policia. Dos dels manifestants van provar de parlamentar i evitar la càrrega però, davant la negativa, la multitud optà per seure al terra, amb una actitud exemplar de resistència passiva.

Es produïren aleshores les imatges més conegudes de la jornada, gràcies a les fotografies obtingudes pel fotoperiodista Manel Armengol, que donarien la volta al món. Efectivament, els *grisos*

Llibertat, amnistia...

El moment àlgid de l'agressió policial, mentre uns quants manifestants provaven de protegir-se dels cops. Foto: Manel Armengol.

van carregar amb tota la contundència contra una massa de pacífics ciutadans. Primer van llançar bales de goma i pots de fum, per procedir després a apallissar a cops de porra i, fins i tot, amb la culata del fusell la gent que mirava de protegir-se com podia, davant la mirada atònita dels nombrosos veïns que havien sortit als balcons alertats per la cridòria. Es produí la desbandada i al terra quedaren diversos ferits, entre els quals Lluís Maria Xirinacs, sacerdot que el dia de Nadal havia iniciat una permanència de dotze hores diàries davant la porta de la presó Model, en reivindicació de l'amnistia total de presos polítics. Xirinacs fou atès a l'hospital de Sant Pau i tot seguit es reintegrà a la mobilització.

Després de la càrrega, els manifestants es dividiren en diferents grups, un dels quals seguí passeig de Sant Joan cap avall. En observar que s'acostaven pel darrere diversos vehicles policials, els automobilistes que circulaven pel carrer de València aturaren els cotxes per obstaculitzar-los el pas, de manera que van haver de donar la volta i baixar pel carrer de Bailèn fins Aragó, on altres automòbils els tornaren a barrar el pas. Els manifestants agrairen amb aplaudiments l'actitud dels conductors i aquests respongueren fent sonar el clàxon amb un so rítmic que assoliria fama: *sí sí lli-ber-tat, am-nis-ti-a to-tal*.

Llibertat, amnistia...

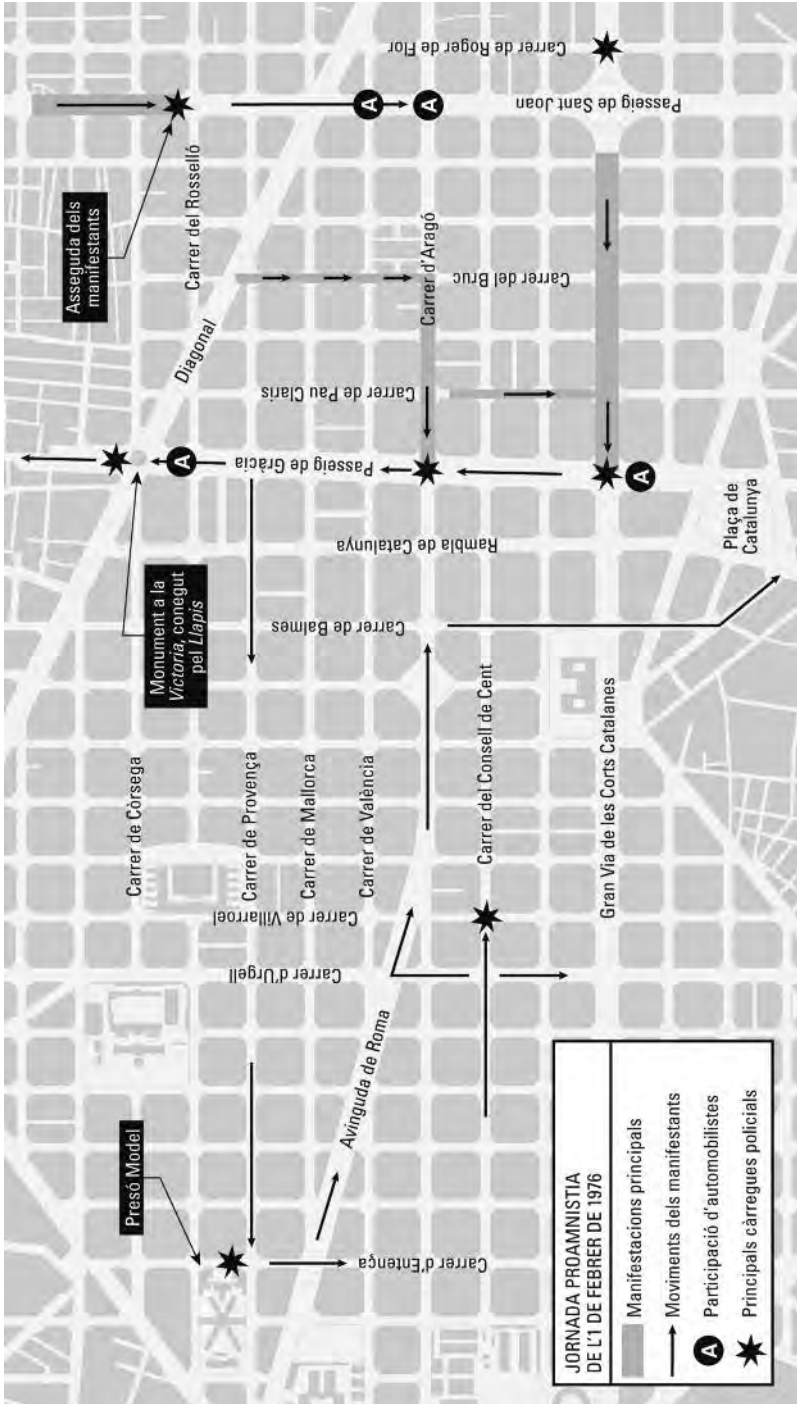

La participació automobilística fou fonamental durant les jornades de l'1 i el 8 de febrer de 1976. Foto: Robert Ramos.

En aquell moment, ja era clar que la ciutat sencera compartia el desig de llibertat. Certament, la majoria dels que es manifestaven eren joves, nois i noies que rarament passaven dels trenta anys, però la resta de la ciutadania els feia costat. Des de les finestres i els balcons el veïnat aclamava els manifestants, els advertia dels moviments policials, els obria la porta de l'escala perquè s'hi poguessin refugiar. Bars i pastisseries també acolliren moltes persones en situació de perill imminent. La policia, sorpresa per la magnitud de la protesta, no faria altra cosa que anar d'un lloc a un altre, desbordada per l'extraordinària mobilitat de la gent.

Després de diverses corredisses, un grup nombrós aconseguí reunir-se novament a la Gran Via de les Corts Catalanes (que aleshores duia el nom d'*avenida de José Antonio Primo de Rivera*, fundador de *Falange Española*), per avançar en direcció a la Via Laietana (actualment, carrer de Pau Claris), on s'uní a una altra gentada que baixava per aquest carrer. Tots junts caminaren fins al passeig de Gràcia on, tot i el suport automobilístic, foren dissolts amb contundència. Fou una fugaç victòria policial perquè, en aquell mateix moment, a l'alçada del carrer de Roger de Flor, s'havien concentrat altres grups més petits, que respongueren a l'agressió policial tot retornant els pots de fum que els llançaven. En un gest d'impotència, un escamot de *grisos* aturà un autobús des d'on havien sentit

Llibertat, amnistia...

El monument franquista de la cruïlla del passeig de Gràcia i la Diagonal, inicialment dedicat al líder republicà Francesc Pi i Margall, cap al migdia de l'1 de febrer de 1976. Foto: Robert Ramos.

crits de rebuig a la seva actuació, feren baixar els passatgers i alguns foren estossinats a cops de porra.

La concentració més multitudinària es produí a la cruïlla de la Diagonal amb el carrer del Bruc, per baixar fins al carrer d'Aragó i, des d'allí, fins al passeig de Gràcia. En aquest trajecte, la manifestació ocupà tota la calçada, amb una extensió de diverses illes de cases i profusió de pancartes.

En ser dispersada, la multitud es dividí en dos grups. Un anà fins al Cinc d'Oros —cruïlla del passeig de Gràcia amb la Diagonal—, on el monument aleshores dedicat a la Victòria franquista —popularment conegut pel *llapis*— fou decorat amb banderes i pan-

Després dels enfrontaments als jardinetes de Gràcia, els manifestants es van reorganitzar al carrer Gran de Gràcia. Foto: Robert Ramos.

cartes, ahora que s'organitzà un caos circulatori imponent gràcies a la col·laboració, un cop més, dels automobilistes. En arribar la policia, els manifestants es defensaren amb pedres i improvisaren precàries barricades amb tanques d'obra i algun cotxe, per marxar tot seguit carrer Gran de Gràcia amunt.

L'altre columna es dirigí cap a la presó Model, fortament vigilada per forces de la Guàrdia Civil i la Policia Armada, que impediren tot intent de concentració. Des del carrer d'Entença, els manifestants es dirigiren novament al centre pel carrer del Consell de Cent, però en arribar al carrer de Villarroel van ser dispersats per la policia. Dividits en grups més petits, recorren el carrer d'Urgell i l'avinguda de Roma, per confluïr finalment amb un grup més nombrós que baixava pel carrer de Balmes. Aquests, juntament amb altres que procedien de la Gran Via, aconseguiren organitzar una manifestació que recorré un trajecte que semblava impossible: Pelai, Rambla i Ferran fins a la plaça de Sant Jaume.

A quarts de tres de la tarda els manifestants començaren a retirar-se i a les tres la ciutat havia recuperat la calma, una quietud vigilada per dotacions policials, que mantindrien la seva presència als indrets més estratègics en previsió d'uns aldarulls que ja no es tornarien a produir... fins una setmana després.

Resulta impossible de determinar el nombre de participants a la jornada. Els organitzadors donaren la xifra, segurament exagera-

Llibertat, amnistia...

da, de setanta mil manifestants, mentre les fonts més restrictives la reduïren a vint-i-cinc mil. En qualsevol cas, es tractava d'una mobilització mai vista des del temps de la República, amb una participació extraordinària a la qual caldria afegir centenars d'automobilistes i un suport popular generalitzat. Per aquest motiu, l'Assemblea de Catalunya decidí convocar una altra manifestació el diumenge següent, 8 de febrer, que comptà amb l'adhesió del Consell de Forces Polítiques de Catalunya i de diverses entitats i associacions. La novetat consistí en una convocatòria múltiple a diferents indrets de la ciutat —places de Letamendi, Sagrada Família i Virrei Amat, passeig de Fabra i Puig, pont de Marina i mercat de Sant Antoni—, des d'on partrien sis columnes amb l'objectiu d'arribar fins al parc de la Ciutadella, davant l'edifici del Museu d'Art Modern, el mateix que havia acollit —i tornaria a acollir després— el Parlament de Catalunya.

La sol·licitud d'autorització, presentada el dia 6, fou denegada pel Govern Civil, de manera que el dia 8 el parc de la Ciutadella fou tancat i envoltat per un gran contingent de la Policia Armada que aquest cop, amb l'experiència del diumenge anterior, perfeccionà el desplegament i multiplicà per quatre els efectius disponibles, incrementats amb unitats desplaçades des d'altres ciutats. Si el dia 1 hi havia uns dos mil policies al carrer, el dia 8 en serien vuit mil, que comptarien amb l'ajut de dos helicòpters, en lloc d'un, com vuit dies enrere.

El fort dispositiu obligà a canviar de plans els manifestants, però no pogué evitar la formació de grups nombrosos que, tan bon punt eren dispersats, procuraven reagrupar-se novament al cap d'una estona, en una monumental partida d'escacs que tenia per tauler tot l'Eixample. D'aquesta manera, durant tot el matí es produïren diverses manifestacions successives i, a vegades, simultànies. D'entre les més reeixides, cal esmentar la que recorré la Gran Via, des de la plaça de Tetuan fins al carrer de Balmes. Una altra aconseguí desplaçar-se pel carrer de Girona, des de la Gran Via fins al carrer de València, i una tercera des de la cruïlla de la Gran Via amb Balmes fins al carrer de Sepúlveda, però també hi hagué manifestacions a la Rambla de Catalunya, el passeig de Sant Joan, la Rambla i la plaça de Catalunya, amb enfrontaments davant de l'edifici de Telefònica. Una de les concentracions més grans tornà a visitar el *llapis*, que quedà cobert de pancartes i banderes catalanes en dues ocasions. En tots els casos, els manifestants foren dispersats violentament sense

Llibertat, amnistia...

Els dos primers diumenges de febrer de 1976, els carrers de l'Eixample s'ompliren de gent que desafia la prohibició governativa i l'actuació policial, com en aquesta imatge del carrer d'Aragó. Foto: Robert Ramos.

estalviar contundència ni recursos: bales de goma, pots de fum, canons d'aigua i càrregues de cavalleria. Fins i tot es dispararen projectils antiavalot des de terrats estratègics, on prèviament s'havien col·locat tiradors de la policia.

Davant l'extrema violència policial, els manifestants es defensaren amb barricades, llançament de pedres, cargols propulsats amb tiradors de goma i còctels Molotov, artefactes inflamables que encertaren dos cotxes patrulla dels denominats popularment *lletera* per anar pintats de blanc, contràriament a la resta de vehicles policials que eren de color gris, com els autocars que, per l'elevat nombre d'agents que transportaven, eren coneguts per *porqueres*.

També per l'experiència de l'anterior diumenge, s'observà una menor participació a peu, però la utilització de l'automòbil fou molt més gran, fins a produir monumentals embussos a les principals vies i imponents concerts de clàxon. Incapaços de discernir entre els conductors reivindicatius i els que s'hi havien vist sorpresos, els policies s'esbravaren repetidament a cops de porra contra els vidres dels cotxes que els impediien el pas. En alguns casos, feren baixar els ocupants per a intimidar-los.

Com en la jornada del dia 1, la mobilització del dia 8 s'acabà cap a les tres de la tarda, tot i que al vespre, com succeïa habitual-

Amb la seva actitud arrogant, la Policia Armada consolidà la seva imatge repressiva, guanyada a pols durant la dictadura. Foto: Robert Ramos.

ment, es produí una manifestació a la plaça de Sant Jaume, en acabar la ballada de sardanes, que fou dissolta en arribar a la Rambla.

Durant la jornada foren detingudes trenta-cinc persones, entre les quals Lluís Maria Xirinachs. També hi hagué ferits i contusionats en nombre indeterminat, tot i que en aquesta ocasió també resultaren ferits vint-i-quatre policies.

Les manifestacions de l'1 i el 8 febrer van tenir una extraordinària repercussió internacional. Nombrosos diaris estrangers van recollir la notícia i van publicar fotografies, especialment les de la sentada del dia 1. La *BBC*, cadena de televisió pública del Regne Unit, emeté un ampli reportatge sobre la del dia 8, amb imatges que causaren un fort impacte. Quant a la premsa barcelonina, hi hagué diversitat d'opinions. *La Vanguardia*, per exemple, hi dedicà menys de mitja pàgina, amb un titular asèptic: *El domingo hubo intentos de manifestación en diversos puntos de la ciudad*. En canvi, la revista *Destino* resumí la jornada d'aquesta altra manera: *Desde las 11 de la mañana hasta cerca de las 16 h., el centro de Barcelona fue el escenario de una impresionante manifestación*. Diferents punts de vista per a una única realitat, el desig de la ciutadania d'expressar la seva opinió, d'acord amb un dret fonamental que li era negat: el de manifestar-se pacíficament.